

O TATARKOVI DNES

TRI PROBLÉMY S DOMINIKOM TATARKOM

PETER ZAJAC

písané pre Kritiku & Kontext, 2001

Jedna z tráum, ktoré tematizoval Dominik Tatarka vo svojich textoch po roku 1968, spočívala v úzkostnej obave, že jeho dielo sa vytratí z kultúrnej pamäti slovenskej literatúry. Tatarka nesmel posledné dve desaťročia života verejne publikovať, jeho dovtedy vydané prózy, eseje a cestopisy patrili medzi zakázané knihy, zmizol z verejných knižníc, zo školských učebníc a zo slovníkov, v literárnovedných publikáciách sa o ňom písalo apokryfne, v dejinách slovenskej literatúry sa vytvorila konštrukcia, ktorá ústila do lievika odmietania a zatracovania toho najlepšieho, čo napísal.

Posledných dvadsať rokov života písal Dominik Tatarka pre neurčitú budúcnosť: do večnosti, sám proti noci. Svoje texty nazýval písáčkami či navrávačkami, čím ich sám dekanonizoval. Verejného publikovania svojich textov sa nedožil. Zomrel v máji 1989, netušiac, že je to na prahu novej verejnej rehabilitácie jeho diela.

Po roku 1989 sa situácia radikálne zmenila. Boli vydané fakticky všetky texty, ktoré napísal v období 1970-1989. Vyšli kľúčové prózy spredu roka 1970. Tatarkovi sa dostalo posmrtných pôct a vyznamenaní, je po ňom pomenovaná prestížna literárna cena s každoročnou poctou nositeľa ceny jeho dielu, pri príležitosti piateho a desiateho výročia vznikli spomienkové publikácie, dokumentárny film a televízne pripomenutia. Stal sa súčasťou verejného literárneho života, dostal sa do učebníc a slovníkov, je predmetom vedeckého bádania a záujmu publicistiky, vyšla bibliografia jeho diela, do značnej miery je zmapovaný osud jeho rukopisov aj s novými nálezmi.

Erika Podlipná a Eva Štolbová napísali autobiografické knihy o svojom vzťahu k Dominikovi Tarkovi, v spomínaní Ešte s vami pobudnúť sú zaznamenané osobné svedectvá Juraja Špitza, Ivana Kadlečika, Luby Lauffovej, Martina Bútoru, Evy Kantůrkovej, Miroslava Zikmunda, Františka Janoucha, Sabine Bollack, Danuty Abrahamowicz, Alberta Marenčina a Bernarda Noëla, svoje svedectvo podali Michaela Jurovská, ktorá publikovala aj časť Tarkovej korešpondencie, či Dušan Mitana.

Ústav slovenskej literatúry usporiadal seminár o diele Dominika Tarku, zdokumentovaný v roku 1993 v časopise *Slovenská literatúra*, v časopise *Literárny týždenník* vyšla v roku 1994 diskusia o jeho diele a význame, Ján Mlynárik mu venoval v rokoch 1995 a 1996 značný priestor v pražskom časopise *Slovenské rozhľady*, v Nadácii Milana Šimečku fun-

THREE PROBLEMS WITH DOMINIK TATARKA

PETER ZAJAC

written for Kritika & Kontext, 2001

One of the recurring themes of Dominik Tatarka's writings after 1968 was his anxiety that his work would slip from the memory of Slovak literature and culture. During the last two decades of his life, Tatarka could not publish, while the fictional works, essays, and travelogues that he had published earlier were banned and were removed from public libraries. Likewise, his name was omitted from textbooks and encyclopedias. Academic literary publications mentioned him in only apocryphally, while the official guardians of Slovak literature, as if on cue, rejected and repudiated the best of that which he had written. In the last twenty years of his life, Dominik Tatarka wrote for an uncertain audience of the future, for eternity, perhaps. He was that isolated. He called his writings "scribbles" or "recorded words", thereby removing them from any conventional style or genre. He did not live to see the return of the free publication of his work. He died in May 1989, on what turned out to be the eve of the public resurrection of his work, though naturally neither he nor anyone else at the time could have foreseen this. After 1989, the situation changed dramatically. Practically all the texts which he wrote during the 1970-1989 period were, in fact, published, as were several key works written before 1970. Tatarka was given posthumous honors and prizes; a prestigious, annual literary prize bears his name and the recipient honors his work. Both the fifth and tenth anniversaries of his death were marked by publications, documentaries, and television commemorations. He has become part of public literary life, reappearing in textbooks and encyclopedias, and also an object of literary research and journalistic interest. A bibliography of his work has been published, while most of his manuscripts - including some new discoveries - have been identified and classified. Erika Podlipná and Eva Štolbová have written autobiographical books about their relationship with Dominik Tatarka. In the commemorative book, Just to Spent a Moment with You, personal commentaries are provided by Juraj Špitzer, Ivan Kadlečik, Luba Lauffová, Martin Bútor, Eva Kantůrková, Miroslav Zikmund, František Janouch, Sabine Bollack, Danuta Abrahamowicz, Albert Marenčin and Bernard Noël, Dušan Mitana and Michaela Jurovská. The last named also published selections from Tatarka's correspondence. The Academy of Slovak literature organized a conference on the topic of the work of Dominik

govalo až do smrti Tatarckovej manželky Viery Dokumentačné stredisko Dominika Tatarku a takto by sa dalo pokračovať ďalej.

Napriek tomu úpela na jeho diele aj v deväťdesiatych rokoch akási stigma. Dala by sa vyznačiť tromi problémami: s vnímaním mýtu, hodnotením tvorby a vydávaním jeho textov.

Problém tatarckovského mýtu otvoril Valér Mikula úvahou *Tatarka alebo démon pátosu*, ktorú publikoval v prvom čísle časopisu RAK v roku 1996. Postavil Tatarkov mýtopoetizmus, prívolaávajúci „minulosť s trpezlivou obradnosťou“ do priamej opozície voči postmodernému chápaniu minulosti, ktorú „predvoláva, čiže cituje, čiže dáva do úvodzoviek“. Mikula pritom upozorňuje na dve stránky tejto mýtizácie: na Tatarkovu tvorbu vlastného automýtu a na mýtizáciu zo strany tatarckovských apologetov.

Toto konštatovanie je závažné, no treba ho zrealizovať, ináč sa stáva mýtom samotný tatarckovský antimýtus Tatarkovho mýtického pátosu. Tatarkova tvorba je vnútorné veľmi členitá, jednotlivé fázy neraz diskontinuitné a otvárajú priestor prinajmenšom pre niekoľko celkom protikladných mýtov: mýtus ľudistického Tatarku, antiklerikálneho Tatarku, partizána Tatarku, Tatarku komunistického univerzalizmu a neskôr socialistickej Obce božej, Tatarku, bojovníka proti okupácii, Tatarku malej disidentskej Obce božej a Tatarku, pokorného hriešnika a navrátilca do lona cirkve.

Okrem toho však mýtizáciu umožňuje len tá časť diela, v ktorej dominujú formy Tatarkovho príklonu ku kolektívnej minulosti a prítomnosti; bez kolektívnosti niet totiž mýtu. Z tohto hľadiska je dôležité korelovať Tatarkovu koncepciu historickú a národnej kolektívnosti jeho jednoznačným príklonom k suverénite subjektu v literárnej tvorbe z konca tridsiatych a začiatku štyridsiatych rokov ako aj príklonom ku koncepcii občana ako suverénneho individua od konca šesťdesiatych rokov do konca života.

Problém Tatarckovej tvorby možno rozdeliť do niekoľkých okruhov. Predovšetkým ešte stále pretrvávajú podvojnásť jej ideologického a vecného hodnotenia. Konštrukciu o postupnom poklese úrovne Tatarckovej tvorby zastávali v osemdesiatych rokoch nielen Ján Števeček či Ivan Sulík z ideologických pozícií, ale v tom istom čase z neideologického Londýna aj Robert Pynsent, ktorý vnímal Tatarckove neskoré písanky ako pornografiu. Ako dostupnú vníma Tatarkovu neskorú tvorbu v deväťdesiatych rokoch Július Vanovič. Hodnotí ju z brehu modernistickej celistvosti zmyslu opačne ako Valér Mikula z postmoderného brehu. Vanovičovi celistvosť zmyslu u neskorého Tatarku chýba, Mikula mu ju zase vyčíta. Preto hodnotí Vanovič kriticky „fragmentárnosť, dokumentárnosť, nekomponovanosť a neprepracovanosť, prevahu obmedzených zmyslov, nie vidiaceho

Tatarka, the proceedings of which were published in the journal *Slovenská literatúra* in 1993. A discussion about his work and influence was published in the journal *Literárny týždenník* in 1994. In 1995 and 1996, Ján Mlynárik provided significant coverage of Tatarka's life and work in the Prague-based, *Slovenské rozhľady*. At Milan Šimečka's Foundation, the archives of Dominik Tatarka existed until the death of Tatarka's wife Viera. This is only a partial view of Tatarka's posthumous career. In spite of it, however, a certain stigma has lingered over Tatarka's work throughout the nineties. This stigma has been particularly manifest in three areas: the controversy over the myths about his person and his work, the evaluations given to his work; and problems encountered in the publication of his texts. The issue of Tatarka's myth was addressed by Valér Mikula in his essay "*Tatarka or the Demon of Pathos*", which he published in 1996 in the first issue of the journal RAK. Mikula juxtaposed Tatarka's mytho-poeticism, approaching "history with solemn devotion", against the post-modern conception of history, where history "is commanded and cited in quotation marks". Simultaneously, Mikula drew attention to two aspects of this myth: to Tatarka's creation of his own myth and to the myth-making of his adulators. Mikula's assertions are significant, but they must be clarified or else risk becoming a part of the myth themselves. Tatarka's work is internally very differentiated, and often there are marked discontinuities between each of his creative periods. There is, then, ample space for a number of several different, even entirely antithetical myths: the myth of Tatarka as Luddite, as anticleric; as a partisan in World War II; as a communist universalist and as a fighter against the occupation of 1968; as a member of a small, dissident "community of God" and, finally, as a humble sinner who returned to and embraced the Church. To be sure, the myth-prone portion of his work is that which is dominated by Tatarka's evocation of the historic past of the nation. However, this aspect of Tatarka's legacy must be leavened with those of his works where he unequivocally stresses the sovereignty of the subject, from the 1930s and early 1940s, and the citizen as a sovereign individual, from the end of 1960s until his death. With respect to the reception of Tatarka's work, we can delineate several constituent parts. Both ideological and aesthetic assessments of his work still prevail. From the ideological point of view, some, like Ján Števeček and Ivan Sulík in the 1980s have asserted that there was a gradual decline in the quality of his writing. During the same period, however, criticism came from those of a non-ideological persuasion, such as Robert Pynsent of London, who considered Tatarka's "scribbles" pornographic, and Július Vanovič,

a vládarskeho intelektu" Tatarkových neskorých textov, pokým Mikula hovorí, že keď ide u Tatarku o zámer „formovať národné i svoje vlastné, individuálne bytie, predstavu brikoláže, majstrovania, náhodnosti vylúči a každý element skutočnosti, každý moment existencie bez výnimky usúvzťažní so zmyslom, s podstatou, s večnosťou“.

To upozorňuje na ďalší základný rozpor hodnotenia Tatarkovej tvorby. Všeobecne prevláda názor, že jej vrcholom sú prózy zo štyridsiatych rokov (V úzkosti hľadania, prípadne Farská republika), z druhej polovice päťdesiatych a zo šesťdesiatych rokov (Démon súhlasu, Rozhovory bez konca a Prútené kreslá). Tatarkove písanky, navrávačky a listy zo sedemdesiatych a osemdesiatych rokov sa paradoxne ocitli v dvojtom zovretí: z hľadiska moderny nie sú „hodné svojho času“, nie sú textami, ktoré by „intelektuálnym a tvárnym úsilím pre-mohli svoju dobu“ a „zostávajú Tatarkovým tragickým torzom“ (Vanovič), z opačného brehu „Dominik Tatarka, tento romantický pútnik, nebol schopný žiť v postmoderne“ (Mikula).

Myslím, že tu jednoducho chýba spoľahlivé čítanie Tatarkových neskorých textov. Takéto čítanie by spätne nasvietilo ostatné Tatarkove texty a otvorilo cestu k ich novému prečítaniu. Istú metodologickú inštrukciu môže predstavovať konštatovanie Fedora Matejova, že „z kusov života“, z „expresie bolesti, súcitu, smútku, túžby, obdivu, samoty, sklamaní a rozladenia alebo zo zámerno-nezámerného navodzovania všetkých týchto afektov v adresátovi stávajú sa písanky fragmentárnym obrazom toho všetkého, autonomizujú sa, vtahujú pôvodné, životne a priestorovo oddelené inštalácie pisateľa a adresáta do seba, sprievodný príznak sa autonomizuje na estetický znak.“ A tu sme pri treťom probléme - s Tatarkovými textami. Ak hovorím o potrebe sústredného čítania Tatarkovej tvorby ako o základe jej kritického hodnotenia, nie je možné bez spoľahlivého vydania Tatarkových textov. Existujúca legenda pritom hovorí, že Tatarkove, najmä neskoré texty, ešte stále nie sú vydané.

Pravda je iná, aj keď v istom zmysle slova tristnejšia. V deväťdesiatych rokoch vyšli v rozličných edíciách prakticky všetky Tatarkove texty, ktoré napísal po roku 1968: Písanky, Listy do večnosti, Sám proti noci, Navrávačky, V ne čase a súbor esejí Kultúra ako obcovanie.

V rozličných edíciách vyšiel súbor poviedok V úzkosti hľadania, Démon súhlasu a novela Prútené kreslá.

Časopisecky (Jurovská, Mlynárik) vyšla časť korešpondencie, časť vyšla ako súčasť textov iných autorov (Erika Podlipná: Koláž, Eva Štolbová: Lamento).

Niektoré texty vyšli v dvoch edíciách; Písanky v edícii Jána Mlynárika a Olega Tatarku, Eseje o kultúre

who was of the same opinion in the 1990s. The latter approached Tatarka from a modernistic perspective and judged his work as lacking coherence, quite opposite the view held by Valér Mikula who – from a postmodernist vantage - accuses Tatarka of placing an excessive stress on meaning. Concretely, Vanovič criticizes Tatarka's later texts as "fragmentary, superficial, lacking any sense of composition or professionalism, stressing a certain surface sensuality and devoid of a perceptive and commanding intellect". Again, from the contrary angle, Mikula argues that when Tatarka "intends to formulate the national and his own individual existence, he rejects any involvement of contingency or chance and every element of existence is anchored with meaning, essence, and eternity". This brings us to another controversial aspect of Tatarka's work. The prevailing view is that the pinnacle of Tatarka's output is the fiction he produced in the late 1940s (In the Agony of Searching) to the 1960s (The Deamon of Consent, Conversation without an End and Wicker Armchairs). Tatarka's output from the 1970s and 1980s (scribbles, recorded text, letters) paradoxically has found itself pressed from all sides: from the viewpoint of the modernists, these writings are not "worthy of their time", are not prose that could, "[through] intellectual and stylistic effort, overcome its own period, [and thus they] remain as Tatarka's tragic torso" (Vanovič). From the viewpoint of postmodernist interpreters, however, "Dominik Tatarka, this romantic nomad, was not able to live in the postmodern time" (Mikula). In my own view, what appears to be missing in these modern and postmodern viewpoints is simply an unbiased reading of Tatarka's later texts. Such a reading might allow one to reflect upon and illuminate his other, earlier texts and give them a fresh and new understanding. This leads us to the third problem of Dominik Tatarka's legacy: the chaotic struggle encountered by efforts to publish his work. Although I have spoken of the need for an attentive, open-minded reading of Tatarka's works as the cornerstone for understanding and criticizing him, this is not possible in the absence of a complete, critical edition of his work. So far, such an edition is nonexistent. The conventional wisdom holds that not all of Tatarka's later texts have yet been published. The truth is somewhat different – although, in a way, even more grim. In the 1990s, basically all the texts that he wrote after 1968 were published in various editions: The Scribbles, Letters to Eternity, Alone against the Night, The Recorded Talks, In the Absence of Time, and a collection of essays entitled Culture as Intercourse. Other editions were published, including: In the Agony of Searching, The Demon of Consent, and his novel,

v edícii Petry Bombíkovej a Jána Mlynárika, Navrávačky ako Tatarkov text, editovaný Jánom Langošom a Martinom M. Šimečkom a ako dokumentárny záznam Štolbovej rozhovorov v edícii Norberta Gašaja.

Hlavným problémom nie je teda verejná existencia či neexistencia Tatarkových textov, ale rozptýlenosť a úroveň jednotlivých edícií. Zreteľné je to pri poslednom prípade vydania Navrávačiek. Navrávačky s Dominikom Tatarkom Evy Štolbovej (Bratislava, LIC, 2000) privítali literárni publicisti ako konečne autenticky vydaný text. Fakt je však taký, že pri Langošovej a Šimečkovej edícii samizdatových Navrávačiek (Bratislava, *Fragment* 1986, 1987) a Gašajovej edícii Štolbovej ide evidentne o dva rozdielne texty. V prvom prípade ide o Tatarkov, ním autorizovaný text Navrávačiek, v druhom o Štolbovej dokument, čo sú autorsky, žánrovo a svojou funkciou dva celkom odlišné texty: pri Tatarkovom texte ide o literárny text, pri Štolbovej o dokumentárny text *oral history*.

Tento príklad uvádzam len ako doklad zmätku, ktorý vzniká z nejasnosti o autorstve jednotlivých textov a variantov a z toho vyplývajúcej editorskej nejasnosti pri ich vydávaní. Podobným príkladom je korešpondencia, ktorú vydali Erika Podlipná a Eva Štolbová ako súčasť svojich autorských textov. Tým sa Tatarkove listy ocitli v úplne novom kontexte, zafažené odlišnými významami. To, čo potom naozaj chýba, je Tatarkova korešpondencia, jeho listy iným, ale aj listy iných Tatarkovi, a to v pôvodnej následnosti a súslednosti.

Podobným príkladom je doteraz nevydaný text posledného Tatarkovho diela Manuš (Immanuelle), o ktorom sa traduje niekoľko príbehov: že jednu polovicu textu vlastnil Ján Mlynárik a druhú Ludvík Vaculík a že Vaculík má síce Mlynárikovu polovicu, ale stratil svoju, že Eva Štolbová darovala celý rukopis Petre Bombíkovej, alebo zaručená správa, že celý text má Ján Mlynárik a chystá sa ho vydať. Paradoxne sú to práve Tatarkovi najbližší priatelia, spolupracovníci a rodinní príslušníci, ktorí nevdokaj, väčšinou nechtiac a niekedy z prestížnych dôvodov či z diletantstva vnášajú do vydávania Tatarkových textov najviac nedorozumení - a často aj neporozumenia.

Veľkým problémom je rôznosť edícií jednotlivých textov. Po roku 1989 sa pokúsil vydať Tatarkove texty Martin M. Šimečka vo vydavateľstve Archa, kde však vyšiel ako siedmy zväzok vybraných spisov len pamflet Démon súhlasu a tým sa vydávanie Tatarkovho vybraného diela potichu skončilo. Ján Mlynárik vydal v roku 1998 vo vydavateľstve Ipeľ Tatarkove prozaické texty po roku 1970 spoločne ako tri knihy pod názvom Písačky (*Listy do večnosti, Sám proti noci, Písačky*),

Wicker Armchairs. Selected portions of his correspondence were published in a variety of journals (Jurovská, Mlynárik), while still others of his letters were included as an integral of part of critical publications (Erika Podlinská: Collage, Eva Štolbová: Lamento). Some of Tatarka's texts were published in two different editions: one version of Scribbles was edited by Ján Mlynárik, another by Oleg Tatárka; two volumes of Tatarka's essays on culture were published, one edited by Petra Bombíková, the other by Ján Mlynárik. Words Recorded was published as a Tatarka's text, edited by Ján Langoš and Martin M. Šimečka, and as a transcription of taped conversations with Eva Štolbová, edited by Norbert Gašaj. Hence, the main problem is not a lack of Tatarka's published texts, but the proliferation of texts and the lack of standard editions. It is evident in the case of the recently published The Recorded Talks. Earlier published under a different title, Talks Recorded with Dominik Tatarka by Eva Štolbová (2000), this volume was hailed by literary critics as the long-awaited definitive version. However, the fact is that the samizdat version edited by Ján Langoš and Martin M. Šimečka (1987) and Norbert Gašaj's edition of Štolbová evidently represent two different works. The former is Tatarka's literary text based on taped conversation between Tatarka and Štolbová that were authorized by author. The latter is a literary transcription of those tapes. Hence the genre and function of both texts differ: the former represents a literary text while latter is a kind of documentary text or oral history. I use this example just to demonstrate the confusion that springs from the ambiguity of authorship and the chaotic editorial work of various editions and forms of individual texts. A similar example is the correspondence which was published by Erika Podlipná and Eva Štolbová as a part of their own texts. Tatarka's letters have found themselves in an entirely new context, confined by different meanings. What is still missing is Tatarka's correspondence – his letters to others, but also letters of others to him – in their original sequence. A comparable case is the still unpublished text of the last Tatarka's work Manuš (Immanuelle). To explain why it has not yet been published, several stories are being told: that one half of the text has been owned by Ján Mlynárik and the other one by Ludvík Vaculík, and that although Vaculík now has the Mlynárik's half he lost his own part. Another story says that Eva Štolbová gave the whole manuscript to Petra Bombíková, while still another, ostensibly reliable, source has it that Ján Mlynárik has the whole text and is planning to publish it. It is ironic, perhaps, that it is Tatarka's closest friends, colleagues and family members who – unwittingly or not – appear

výber korešpondencie a výber z esejistiky Hovory o kultúre a obcovaní, pravda, v editorsky nedbajsky pripravenej redakcii s mnohými triviálnymi chybami.

Oleg Tatarka pripravil edične súbor V úzkosti hľadania, novelu Prútené kreslá, bibliofíliu V ne čase a samostatný text Písačky s podtitulom Pre milovanú Lutéciu. Jeho edície sú textovo pomerne spoľahlivé. Pri porovnaní jeho a Mlynárikovho vydania Písačiek sú však napríklad zrejme evidentné textové rozdiely bez akéhokoľvek editorského vysvetlenia. Mlynárik zahrnuje pod spoločný názov Písačky všetky tri texty, ktoré vydal pred rokom 1989 osobitne: Listy do večnosti, Sám proti noci, Písačky, čím navodzuje dojem trilógie. Oleg Tatarka vydal v tom istom čase (Labyrinth 1999) Písačky pre milovanú Lutéciu samostatne bez textov Listy do večnosti a Sám proti noci, takže chápe Písačky ako svojbytný text. Obe vydania pritom vykazujú značné textové rozdiely. Tu narážame na základný problém vydávania Tatarkových textov, na ktorý upozornila už Petra Bombíková. Pokiaľ totiž nie sú verejne prístupné všetky Tatarkove rukopisy, nie je jasné, ako s nimi jednotliví editori narábajú, do akej miery a podľa akých kritérií ich selektujú, upravujú, menia a vyfahujú zo svojich súkromných archívov ako králiky z klobúka. Vydania Olega Tatarku oscilujú okrem toho medzi mnohými variantami. Prútené kreslá sú vydaním poslednej ruky, súbor V úzkosti hľadania kombinuje jednotlivé varianty poviedok, pri Démonovi súhlasu editor vydanie neuvádza, takže ani o týchto edíciách nemožno povedať, že by spĺňali kritériá čitateľského vydania súborného diela. To by malo však byť základným cieľom a ambíciou vydávania diela Dominika Tatarku; na kritické vydanie zatiaľ nemožno zrejme ani len pomýšľať.

Tri problémy s Dominikom Tatarkom majú jedného spoločného menovateľa: či ide o vydávanie textov, o hodnotenie tvorby alebo o vnímanie mýtu, chýba elementárne uchopenie problému v jeho vnútornej protirečivosti, rozlomenosti, ruptúrnosti a často aj tatarkovskej inkonzistentnosti, vyplývajúcej z artikulácie často celkom protichodných názorov, postojov a spôsobov písania v jednotlivých obdobiach.

Nejde pritom o hľadanie ucelenej, koherentnej podoby Tatarkovej tvorby, tú by sme hľadali márne. Kľúčom je naopak pochopenie jej zložitosti, nezrovnalostí a rozporností. Ide však minimálne o to, aby bola prítomná a prístupná v slušnej čitateľskej edícii. Bez spoľahlivo vydaných textov bude ťažko interpretovať Tatarkovu tvorbu, a trpieť bude aj ten tatarkovský mýtus a antimýtus.

to have caused the most confusion in the process of publishing of Tatarka's works. A great difficulty is caused by the variety of editions of individual texts. After 1989, Martin M. Šimečka, editor of the publishing house Archa, embarked on publishing Tatarka's complete works. However, only one volume actually the seventh), The Demon of Consent, ever saw publication. With that, the project for the complete works of Tatarka was quietly terminated. Ján Mlynárik published a complete version of Tatarka's Scribbles, a selection of his correspondence, and a collection of essays: Talks on Culture and Intercourse. Still, this edition was marred by poor editing and an abundance of trivial mistakes. Oleg Tatarka, the son of Dominik Tatarka, prepared a collection of essays. In the Agony of Searching, the novel The Wicker Chairs, as well as in the Absence of Time and The Scribbles. So far, his editions are the most consistent. However, while comparing his and Mlynárik's edition of The Scribbles, there are evident alterations in the text in the former, without any editorial clarification. In addition, Oleg Tatarka's editions are inconsistent in that in his edition is a random mixture of previously published versions. The Wicker Chairs is the reprint of second last version of the previously published editions. The collection, In the Agony of Searching, combines selection from various previously published editions. With respect to The Demon of Consent, the editor does not even bother to mention which edition it is and so the production of Oleg Tatarka can hardly be described as meeting the criteria of a complete, standard edition. Yet, it is precisely this that should be the principal aim of publishing the work of Dominik Tatarka. For the time being, it appears that a complete critical edition is out of question. The three problems with Dominik Tatarka have one common denominator: whether we deal with Tatarka's myth, the perception of his work or publication of his texts, what has been missing is an elementary comprehension of the problem in its rudimentary complexity, inner tension, and often inconsistency that has ensued from frequently opposing views, positions, and the manners of writing. To conclude, the matter is not one of identifying a comprehensive, final version of Tatarka's output. For now, such a task would be in vain. Rather, the key is to comprehend Tatarka in all his complexity, inconsistency, and inherent contradiction. At a minimum, we should have access to a decent, complete edition because, without it, evaluation of Tatarka's corpus is difficult, if not impossible. In no small part, this state of affairs serves to perpetuate the confusion over the myth and antimyth of Dominik Tatarka.

Translated by Samuel Abrahám